

A könyvkiadás megtartó ereje

Egy jubileum margójára: 60 éves az újvidéki Forum Könyvkiadó

Csáky S. Piroška

1. Bevezetés

Ha megvizsgáljuk a kultúra és a társadalom viszonyát, megállapíthatjuk, hogy a kultúra minőségére és fejlődésére több tényező van hatással. Beszélhetünk a kultúrának a mindennapi életben, az életmódunkban, a szabadidős tevékenységünkben betöltött szerepéről: akár a tömegkommunikációra gondolunk, akár sport- vagy rekreációs tevékenységre – mind a kultúránk részét képezik. A kultúra nagyrészt az intézményrendszerünkől függ: az iskoláktól, könyvkiadástól, a színházak, mozik, kultúregyesületek tevékenységétől.

Érdeemes ismerni még néhány tényezőt. Mikor kultúráról beszélünk, tudni kell, hogy létezik egyetemes és nemzeti kultúra, közösségi és egyéni kultúra. Fontos ismerni kulturális örökségünket, az utóbbi években ezért is lendült fel a hagyományörzés különböző formákban. A hagyományörzés mellett szükség van értékteremtésre, értékmentésre is. Ez általában az értelmiség dolga. Nagy feladat hárul a könyvkiadókra is, hogy publikációk megjelenítésével a történelmi tudatot is formálják, lehetőséget adjanak az új irodalmi gondolkodás megjelenítésére. A média jelentőségéről, kultúranepszerűsítő feladatáról sem szabad megfeledkezni.

Ezúttal a könyvkiadók szerepéről, közösségmegtartó erejéről szólnék egy jubileum kapcsán. 1957. február 8-án alakult meg a Forum Könyvkiadó Újvidéken. Most tehát egy kerek évfordulót ünneplünk. Évek óta figyelemmel követem és dokumentálom a kiadó tevékenységét, ezért szeretném bemutatni, hogyan sikerült megvalósítani célkitűzéseit eddig megjelent kiadványainak tükrében. Természetesen csak általában. Nem térek ki minden egyedi alkotásra, összefoglaló képet szeretnék nyújtani 60 év munkájáról. A történelemben ez nem nagy idő, egy kisebbségi kultúrában azért mégis jelentős időtartam. Maga a név (Forum) szimbolikus: az intézmény a kultúra központja, fóruma kell, hogy legyen. A Forum nyomda megjelölést már előbb is megtalálhatjuk a Progres kiadványain, de kiadóként csak 1957-től találkozunk vele egyetlen egy kiadványon, hogy a következő évben, 1958-ban már 15 különböző tartalmú könyvön olvashassuk a Forum Könyvkiadó elnevezést. Volt ezek között meséskönyv, verseskötet, politikai kiadvány, oktató jellegű mű, tankönyvek, mezőgazdasági kézikönyv és Milan Konjović¹ reprezentatív reprodukciós kötete, mintegy tükrözve a kiadó azon feladatát, hogy szervezetteren irányítsa a vajdasági magyar könyvkiadást.

¹ PROTIC, B. M. (1958): *Milan Konjović*. Novi Sad, Forum.

Utóbbi, több színnyomású kiadvánnyal, amely az alkotó munkásságának 40. évfordulója alkalmából jelent meg, a kiadó díjat is kapott a Belgrádi Nemzetközi Könyvkiállításon.

A kiadó megalakulásának előzményeként megemlíthető, hogy a második világháború után a Vajdaságban nem volt intézményes könyvkiadás. Készültek kiadványok a Híd Kk. jelzéssel, jóllehet, a Híd folyóirat valójában nem volt könyvkiadó. A Testvériség–Egység Kiadó már az volt, de nemcsak magyar nyelvű műveket publikált. A tényleges intézményes könyvkiadás ebből a hiányból alakult ki.

1959-től látványosan megnőtt a magyar nyelven kiadott könyvek száma, a vajdasági magyar irodalom kibontakozásának és fejlődésének köszönhetően. A már ismert szerzők mellett új írók, költők jelentek meg, új szint hozva az irodalmi életbe. A műfaji megoszlás igen változatosan alakult: vers, próza (novella, regény, tanulmány, napló, riport, vallomás, szatíra, szociográfia), dráma. Egyéb tárgyú kiadványai között van az irodalom mellett: politikai, tudományos ismeretterjesztő mű, művészeti jellegű munka, mezőgazdasági könyv, néhány bibliofil kiadvány és egyebek. Eleinte a tankönyvek és oktatási segédkönyvek (házi olvasmányok) kiadását is vállalta. Sőt napjainkban is olykor jelentet meg tankönyveket.

Célkitűzései közül kiemelnék néhányat: szellemi műhely akart lenni a Vajdaságban élő magyarok számára, azzal az igénnyel, hogy eleget tegyenek minden olvasói igénynek, a legkisebbekétől, a felnőtt olvasókéig. Több ízben jelentettek meg könyveket más kiadókkal közösen, hazai és külföldi intézményekkel (főleg magyarországiakkal – ezeket kivitelre szánták). A kezdetektől fogva nagy figyelmet fordítottak a külső megformálásra, ezért jellemző a kiadványaira a formakeresés a hagyományostól a rendhagyó formáig (hosszúság – 19×12 cm; 21×12, vagy a majdnem négyzet alakú: 16×14 cm-es forma stb.) Több díjat, dicséret oklevelet nyertek szép könyveikkel a Nemzetközi Belgrádi Könyvvásáron és az immár 20 éve Zentán megrendezett Szép Magyar Könyv pályázaton. A Forum könyvek füzve, kartonkötésben, olykor selyem- vagy műbőr kötésben kerültek az olvasóhoz. Az utóbbi időben az egyszerűbb, olcsóbb kivitelezés mellett kellett dönteniük: a legtöbb könyv füzve jelenik meg, ami nem jelenti azt, hogy igénytelenebb a küllemük, csak olcsóbb a kivitelezésük. A kiadó megalakulása óta kiváló technikai szerkesztők dolgoztak a könyveken, akik művészi érzékkel formálták azokat olyanokká, hogy szinte felismerhetők voltak akár nemzetközi megmérettetésen is.

A kiadó alapvető irodalmi célkitűzése: a vajdasági magyar szerzők műveinek kiadása és a fordításirodalom ápolása. A vajdasági magyar szerzők között kiadta az egymás mellett élő és alkotó írónemzedékek műveit: a fiatal, kezdő írókét a már befutott klasszikusok mellett. A fordítások között találunk világirodalmi alkotásokat, a szerb és más népek irodalmához tartozókat.

Ha a műfaji változatosságot szemléljük, megállapíthatjuk, hogy kiadványai közt nagy szerepet játszanak a szépirodalmi művek (gyermek- és felnőtt, magyar és fordításban megjelenő művek, drámaszövegek). Míg 1958-ban három gyermekkönyvet adtak ki, 1965-ben már huszonhárom vajdasági magyar szerző műve, harminchárom jugoszláv, tizenegy világirodalmi és hat magyar klasszikus képezte az irodalmi könyvtermést. Ezek a számok gyakran változtak. 1969-ben harmincöt, 1970-ben pedig már negyvenkét vajdasági magyar szerző művét juttatta el az olvasókhoz a kiadó.

A kiadványok között vannak monográfiák (például Bori Imre irodalomtörténetei, írói kis monográfiái), tanulmányok (egy szerzőtől, vagy egy témára több szerző által írt), sorozatok (számozott: *Symposion Könyvek, Kövek, Hagyományaink*; jelölt számozatlan sorozat)

tok: *Politikai kiskönyvtár, Öngazgatók iskolája, Kismonográfiák*; és jelöletlen sorozatok: *Regény pályázat, ET – esszé, tanulmány*), hasonló kiadások,² reprintek.³

Egy időben nagy figyelmet fordítottak a gyermekirodalom kiadására. Több képeskönyvet, meséket és szerzői alkotásokat is kiadtak. A mesék között voltak az *Ezeregyéjszaka meséi*,⁴ Andersen⁵ és Grimm meséi. Továbbá szerepeltek a jugoszláv népek meséi⁶ is. Jelentősek a gyermekirodalmi alkotások között a szerzői művek: versek, mesék, más prózai művek. Igényesebb mesegyűjtemény volt Penavin Olga két kötetes *Jugoszláviai magyar népmesék* című könyve⁷, amelyet a Forum a budapesti Akadémiai Kiadóval adott ki közösen (1971, 1984).

Tudományos, alapozó kiadványai többnyire monográfiák, lexikonok, bibliográfiák (általános, személyi, kiadói) és tanulmányok voltak, amelyek mellett a kiadó nyelvészeti műveket is kiadott. A nyelvtanulás célját szolgáló művek közül jelentősebbek Juhász Géza *Lako i brzo mađarski*⁸ című munkája, a *Szia! Jó napot! Viszlát!*⁹ című tankönyv, valamint az olyan nyelvészeti munkák, mint Kossa János *Így írunk mi*¹⁰ című kötete, vagy szintén tőle a *Magyarul magyarul* vagy *A mi nyelvünk* című kiadványok. *Nyelvművelő Füzetek* címen a kiadó sorozatot indított, ahol Ágoston Mihály, Matijevec Lajos, Penavin Olga, Lánicz Irén és mások szövegei jelentek meg. Itt kell megemlíteni még Kosztolányi Dezső *Nyelv és lélek*¹¹ című nagy sikerű könyvét, amelyet szintén megjelentetett a Forum a Szépirodalmi Könyvkiadóval közösen, valamint idesorolnánk a szótárkiadást is: 2016-ban látott napvilágot a szerb–magyar középszótár.¹²

² BAJZA J. (2006): *Crnogorsko pitanje*. Novi Sad, Forum.

³ NJEKOŠ, P. P. (1976): *Gorski vijenac* [Hegyek koszorúja]. Novi Sad, Forum.

⁴ BODRITS I. szerk. (1960): *Ezeregy éjszaka legszebb meséi*. Újvidék, Forum.

⁵ ANDERSEN, H. Ch. (1966–1967): *Mesék: A borsóhercegnő, A dísnópásztor, A fülemüle, A király új ruhája, A rút kis kacska, A szegény ember, meg a gazdag ember, A tűzszerszám, Csere-bere fogadom, Hüvelyk Rózsika, Tökfilkó Jancsi*. Újvidék–Belgrád–Ljubljana, Forum, Savremena škola, Mladinska knjiga.

⁶ *A jugoszláv népek meséi* (1964). Újvidék–Belgrád–Szkopje–Ljubljana–Zágráb, Forum, Savremena škola, Kočo Racin, Mladinska knjiga, Naša djeca. 10 füzet egy dobozban. Tartalmazza: *Vas fia sárkány, Az ördög meg az inasa. Ki tud nagyobb hazudni* (egy füzetben), *Az okos lány, A két garas* (egy füzetben), *A kincsesbarlang, A medve és a róka. A pórul járt farkas* (egy füzetben), *A bölcs juhászlegény, Az aranymadár, A víziember* (egy füzetben), *A három borsószem, A pásztorgyerek szerencséje* (egy füzetben), *A szegény fiú és a róka, Gólyaemberek*.

⁷ PENAVIN O. (1984): *Jugoszláviai magyar népmesék*. 1–2. kötet. 2., változatlan kiadás. Budapest–Újvidék, Akadémiai Kiadó, Forum.

⁸ JUHÁSZ G. (1962): *Laki i brzo mađarski: Priručnik mađarskog jezika za odrasle*. Novi Sad, Forum. (2. kiadás: 1966.)

⁹ ANDRIĆ E. (2013): *Szia! Jó napot! Viszlát! Priručnik za mađarski jezik*. Novi Sad Forum. Utánnomása: 2014-ben. 2. füzet: EADEM: *Gyakorlatok*, CD melléklettel.

¹⁰ KOSSA J. (1965): *Így írunk mi*. Újvidék, Forum.

IDEM (1965): *Így írunk mi*. Második könyv. Újvidék, Forum.

IDEM (1968): *Magyarul magyarul*. Újvidék, Forum.

IDEM (1978): *A mi nyelvünk*. Novi Sad, Forum.

JUNG K. – TOMÁN L. – VAJDA J. szerk. (1988): *Nyelvművelő írások*. Újvidék, Forum.

¹¹ KOSZTOLÁNYI D. (1990): *Nyelv és lélek*. Második, bővített kiadás. Újvidék, Forum.

¹² BURZAN, M. – KACIBA, A. (2016): *Srpsko-mađarski rečnik* [Szerb-magyar szótár]. Novi Sad, Forum.

Az alapozó munkák nélkülözhetetlenek a kutatómunkában. Ezért adott ki a Forum bibliográfiákat,¹³ repertóriumokat¹⁴ (Híd), irodalomtörténeteket, kapcsolattörténeti munkákat, szövegforrásokat (móring levelek), irodalmi (Gerold László két kiadás megért irodalmi lexikonja¹⁵) és életrajzi lexikont (Kalapis Zoltán tollából¹⁶).

A Forum Könyvkiadó megjelentetett néprajzi tárgyú munkákat is a tárgyi és szellemi néprajz köréből. A tanulmánykötetek mellett ide kell sorolni a népmesegyűjteményeket, a mondókákat, a népi gyermekjátékokat, az archaikus népi imádságokat közlő munkákat és a népdalokat megjelenítő köteteket Király Ernő gyűjtéséből,¹⁷ és Bodor Anikó többkötetes népdalait.¹⁸ Ez utóbbi egyik jelentős, nagy vállalkozása a kiadónak.

Az egykori Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek irodalmát is igyekeztek megismertetni a magyar olvasókkal. Szinte egy időben jelent meg Ivo Andrić,¹⁹ valamint Miroslav Krleža műveinek többkötetes, gyűjteményes kiadása²⁰ igényes selyemkötésben a hatvanas évek elején. Mindkét szerző műveit az írók születésének 70. jubileumára adták ki. Mellettük más jugoszláv írók lefordított művét is megjelentették (Miloš Crnjanski,²¹

¹³ CSÁKY S. PIROSKA (2007): *A Forum Könyvkiadó bibliográfiája 1957–2006*. Újvidék, Forum.

EADEM (1973): *A jugoszláviai magyar könyv 1945–1970*. Újvidék, Forum.

EADEM (2017): *A Forum Könyvkiadó bibliográfiája: 2007–2016*. Újvidék, Forum.

EADEM (2006): „Az írás szavai szerint”: *Délvidék egyházi jellegű kiadványainak bibliográfiája: 1815–2000*. Újvidék, Forum, Agapé.

¹⁴ PATÓ I. (1976): *A Híd repertórium. 1934–1941*. Újvidék, Hungarológiai Intézet, Forum.

KISS G. – FARKAS A. (2005): *A Híd repertórium. 1976–2001*. Újvidék, Forum.

¹⁵ GEROLD L. (2001): *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon. 1918–2000*. Újvidék, Forum.

IDEM (2016): *Vajdasági magyar irodalmi lexikon: 1918–2014*. Újvidék, Forum.

¹⁶ KALAPIS Z. (2002–2003): *Életrajzi kalauz*. 1–3 kötet. Újvidék, Forum.

¹⁷ KIRÁLY E. (1999): *Gyöngykaláris. Jugoszláviai magyar népénekek*. Újvidék, Forum.

¹⁸ BODOR A. (1997): *Vajdasági magyar népdalok. Lírai dalok. Katona dalok. A hétköznapi dalai. Szerelmi, tréfás és egyéb dalok*. Újvidék, Forum.

EADEM (1999): *Vajdasági magyar népdalok. II. Balladák, betyár- és pásztordalok*. Újvidék, Forum.

EADEM (2003): *Vajdasági magyar népdalok III. Párosítók, lakodalmosok, szerelmi dalok*. Újvidék–Zenta, Forum, Thurzó Lajos Közművelődési Központ.

EADEM (2015): *Széles a Duna... Kupuszinai népdalok*. Újvidék–Zenta, Forum, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.

EADEM (2016): *Vajdasági magyar népdalok V. Jeles napi szokások és jeles időszakok énekei*. Újvidék–Zenta, Forum, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.

¹⁹ ANDRIĆ, I. (1962): *Elátkozott udvar*. Újvidék, Forum.

IDEM (1962): *Híd a Drinán*. Újvidék, Forum.

IDEM (1962): *A kisasszony*. Újvidék, Forum.

IDEM (1962): *Vezírek és konzulok. Travnik krónika*. Újvidék, Forum.

²⁰ KRLEŽA, M. (1964): *Filip Latinovicz hazatérése*. Újvidék, Forum.

IDEM (1964): *A Glembayák. Drámák*. Újvidék, Forum.

IDEM (1964): *A Glembayák. Próza*. Újvidék, Forum.

IDEM (1965): *Elbeszélések*. Újvidék, Forum.

IDEM (1965): *Kirándulás Oroszországba*. Újvidék, Forum.

IDEM (1965): *Versek. Emlékiratok*. Újvidék, Forum.

IDEM (1965): *Zászlók*. Újvidék, Forum.

²¹ CRNJANSKI, M. (1959): *Örökös vándorlás*. Újvidék, Forum.

IDEM (1967): *Örökös vándorlás*. 1–2. kötet. Újvidék, Forum.

Antonije Isaković,²² Mihailo Lalić,²³ Aleksandar Vučo,²⁴ Miroslav Antić,²⁵ Oskar Davičo²⁶ és mások, vagy néhány név az újabban kiadott fordítások közül Vida Ognjenović,²⁷ Maja Solar,²⁸ Laslo Blašković²⁹ stb.).

A fordítások között világirodalmi alkotások is találhatók, csakúgy mint a nemzetiségi irodalom képviselői (Florika Štefan,³⁰ Mihail Avramescu,³¹ Vit'azoslav Hronec,³² Radu Flora³³). Érdekes, talán egyedülálló vállalkozás volt a kétnyelvű kötetek kiadása: Ady Endre (*Krv i zlato*),³⁴ József Attila (*Noć predgrađa*),³⁵ Radnóti Miklós (*Strmom stazom*)³⁶ a magyar irodalom klasszikusai közül, valamint a vajdasági irodalom képviselői: Fehér Ferenc (Miroslav Antić-tyal egymás verseit fordították, a kötet *Színek és szavak* címen 1960-ban³⁷ látott napvilágot), később Pap József versei³⁸ jelentek meg ilyen kiadványban. Kísérlet volt arra is, hogy a magyar irodalom néhány művével megismertessék a szerb olvasókat. Ezért fordították le Goda Gábor *Planétás ember*³⁹ című művét, valamint Illyés Gyula,⁴⁰ Móricz Zsigmond⁴¹ és mások egy-egy alkotását.

Kiemelt jelentőségűek a képzőművészeti albumok a kiadó történetében. Vannak közöttük monografikus művek (Milan Konjović,⁴² Hangya András,⁴³ Bíró Miklós,⁴⁴ Nagyapáti Kukac Péter,⁴⁵ Ács József,⁴⁶ Oláh Sándor,⁴⁷ Pechán József,⁴⁸ Juhász Árpád,⁴⁹ Telcs Ede⁵⁰),

²² ISAKOVIĆ, A. (1959): *Nagy gyerekek*. Újvidék, Forum.

IDEM (1963): *Páfrány és tűz*. Újvidék, Forum.

²³ LALIĆ, M. (1959): *Lakodalom*. Újvidék, Forum.

²⁴ VUČO, A. (1960): *Halott jelszavak*. Újvidék, Forum.

²⁵ ANTIĆ, M. (1967): *Egy szőke hajtincs*. Újvidék, Forum.

²⁶ DAVIČO, O. (1962): *A költemény*. 1-2 kötet. Újvidék, Forum.

IDEM (1969): *Versek*. Újvidék, Forum.

²⁷ OGNJENOVIC, V. (2013): *Hütlenek*. Újvidék, Forum.

²⁸ SOLAR, M. (2015): *Jellemző, hogy nem természetes*. Újvidék, Forum.

²⁹ BLAŠKOVIĆ, L. (2016): *Történet a bágvadásgról*. Újvidék, Forum.

³⁰ ŠTEFAN, F. (1961): *Tetten ért bánat*. Versek. Újvidék, Forum.

EADEM (1987): *Fejfákon túl a földek. Válogatott versek*. Újvidék, Forum.

³¹ AVRAMESCU, M. (1972): *Letört ágak. Ezüst herceg. Két regény*. Újvidék, Forum.

³² HRONEC, V. (1977): *Egy éves portya. Versek*. Újvidék, Forum.

³³ FLORA, R. (1980): *Csapda*. Újvidék, Forum.

³⁴ ADY E. (1961): *Krv i zlato* [Vér és arany]. Novi Sad, Forum.

³⁵ JÓZSEF A. (1691): *Noć predgrađa* [Külvárosi éj]. Novi Sad, Forum.

³⁶ RADNÓTI M. (1961): *Strmom stazom*. [Meredek út]. Novi Sad, Forum.

³⁷ FEHÉR F. – ANTIĆ, M. (1960): *Színek és szavak*. Újvidék, Forum.

³⁸ PAP J. (1985): *Podliv*. Novi Sad, Forum.

³⁹ GODA G. (1960): *Sreća za groš*. [A planétás ember]. Novi Sad, Forum.

⁴⁰ ILLYÉS Gy. (1961): *Svet pustara*. [Puszták népe]. Novi Sad, Forum.

⁴¹ MÓRICZ Zs. (1963): *Rođaci*. [Rokonok]. Novi Sad, Forum.

⁴² PROTIĆ, B. M. (1958): *Milan Konjović*. Novi Sad, Forum.

⁴³ HANGYA A. (1960): *Crteži i skice*. Novi Sad, Forum.

⁴⁴ *Bíró Miklós 1948–1975* (1984). Újvidék, Forum.

⁴⁵ *Nagyapáti Kukac Péter 1908–1944* (1985). Újvidék, Forum.

⁴⁶ *Ács József* (1986). Újvidék, Forum.

⁴⁷ *Oláh Sándor 1886–1966* (1986). Újvidék, Forum.

⁴⁸ *A két Pechán [Dva Pehana]. Pechán József 1875–1922. Pechán Béla* (1982). Újvidék, Forum.

⁴⁹ *ŐRINÉ NAGY C.* (2015): *Juhász Árpád 1863–1914*. Újvidék, Forum.

⁵⁰ *BARANYI A.* (2015): *Telcs Ede életművészete*. Újvidék, Forum.

albumok, mappák (Pénovác Endre,⁵¹ Maurits Ferenc⁵²) és kiállítási katalógusok (B. Szabó György,⁵³ Moják Aranka,⁵⁴ Csernik Attila⁵⁵).

A hely- és művelődéstörténeti kiadványok között is vannak újszerű vállalkozások. Majtényi Mihály⁵⁶ *A magunk nyomában* című műve írói arcképeket tár elénk a vajdasági magyar irodalom kialakulásának kezdeti korszakából, míg Baranyai Júlia *Vízbe vesző nyomokon*⁵⁷ címen a drávaközi magyarság kultúrtörténetébe ad bepillantást. Kalapis Zoltán több kötetben megjelent művelődéstörténeti munkái is jelentősek (*Vándorok és letelepülők; Az Alvidék évszázadai; Negyvennyolcnak nagy idejében*⁵⁸). Mindenképpen jelentős a *Kövek* című sorozat beindítása (Nagy Sándor: *Dombó*⁵⁹; Takács Miklós: *A béalakúti/pétervárad-i ciszterci monostor*⁶⁰). Jelentősek még Penavin Olga munkái, amelyek a szerző szlavóniai kutatásainak eredményeit adják közzé (*Kórógyi szótár I–II.; Szlavóniai hétköznapiak*⁶¹).

A teljesség igénye nélkül soroltuk fel a Forum Könyvkiadó 60 év alatt megjelentetett kiadványainak a főbb jellemzőit. A kiadó a megalakulása óta igyekszik a különböző korosztályok igényét kielégíteni, erről tanúskodik a kiadványok műfaji változatossága. Régebben talán könnyebb volt a tevékenysége, mert hiánypótló feladatára volt igény. Ma már eléggé elfásultak az emberek, nagy a pénztelenség, kevés a könyvvásárló. A kiadó újításként nemcsak papírformában adja ki a könyveket, hanem e-könyvekként is. Az elektronikus forma mellett a Forum továbbra is nagy figyelmet szentel a könyvek esztétikai megformálására, erről tanúskodik a számos díj, amit a belgrádi könyvvásáron kapott, és a Zentán megrendezett könyves esemény Szép Magyar Könyvek kategóriájában elért eredmény is. A díjazottak között vannak gyermekirodalmi kiadványok, tudományos könyvek és szépirodalmi művek egyaránt.

Az évente kiadott könyvek száma változó. Kéziratban nincs hiány, a kiadói teljesítményt főként anyagi lehetőségek befolyásolják. Pontos statisztikai adatok helyett csupán azt jegyezzük meg, hogy míg 1957-ben egyetlen tankönyvet jelentetett meg a kiadó, azóta évente átlag 25–30 a megjelent könyvek száma. A hatvanas években volt, hogy hatvan könyv is az olvasóhoz került. A társadalmi és politikai változások nyomot hagytak a kiadó munkáján is. Ezért vannak a hullámhegyek, hullámvölgyek a kiadványok számában.

⁵¹ PENOVÁC E. (1998): *Képzőművészeti mappa*. Újvidék, Forum.

⁵² MAURITS F. (2015): *Bukott angyal ablaka. Fényversek utazásaimról*. Újvidék, Forum.

⁵³ B. SZABÓ György (1978). Újvidék, Forum.

⁵⁴ MOJÁK Aranka kerámia kiállítása. *Beograd, Muzej primenjene umetnost* (1983). Újvidék, Forum.

⁵⁵ CSERNIK A. (1985): *Text*. Újvidék, Forum.

⁵⁶ MAJTÉNYI M. (1961): *A magunk nyomában. Emlékezések, írói arcképek*. Újvidék, Forum.

IDEM (1963): *Szikra és hamu. Emlékezések, írói arcképek*. Újvidék, Forum.

⁵⁷ BARANYAI J. (1976): *Vízbevesző nyomokon. Fejezetek a Drávaszög történetéből*. Újvidék, Forum. Második, bővített kiadása: 1977. Új kiadása (2004).

⁵⁸ KALAPIS Z. (1985): *Vándorlók és letelepülők. Szociográfiai riportok*. Újvidék, Forum.

IDEM (2006): *Az Alvidék évszázadai. A két kegyes királytól a nagyságos fejedelemig és a dicső kormányzóig*. Újvidék, Forum.

IDEM (1998): „*Negyvennyolcnak nagy idejében*”. *Bácskaiak és bánátiai a szabadságharcban*. Újvidék, Forum.

⁵⁹ NAGY S. (1974): *Dombó. Tanulmány*. Újvidék, Forum.

⁶⁰ TAKÁCS M. (1979): *Béalakút. A pétervári ciszterci monostor*. Újvidék, Forum.

⁶¹ PENAVIN O. (1967): *Szlavóniai (kórógyi) szótár*. Újvidék, Forum.

EADEM (1968): *A jugoszláviai Baranya magyar tájnyelvi atlasza*. Újvidék, Forum.

EADEM (1973): *Szlavóniai hétköznapiak*. Újvidék, Forum.

Ezúttal nem elemezzük a megjelentetett példányszámok kérdését, mivel ez nagyon összetett dolog. A könyvek előállítás – kisebbségi kulturális közegben különösen – költséges, mivel aránylag kevesebb az olvasójuk, mint az államalkotó népeké, vagyis a kiadványokat nem lehet eladni az előállítási árban. Ezért szükséges, hogy a kisebbségi kiadókat támogassa anyagilag az állam. A példányszám helyes tervezése nagyon nehéz feladat, még a tankönyvek esetében is, hiszen változhat a tanterv, változhatnak az ajánlott olvasmányok. A bibliográfiában fel van tüntetve ez az adat is, de nincs szándékom elemezni e helyen.

A Forum Könyvkiadó kiadványai az elmúlt 60 év alatt hagyományörző funkciót is betöltöttek. Ezt a hagyományörzést még 1961-ben kezdték meg Munk Artúr regényének, a *Bácskai lakodalom*⁶² címűnek a posztumusz kiadásával (új kiadása 2016-ban), és folytatták Szenteleky Kornél,⁶³ Milkó Izidor⁶⁴ és mások könyvével. 1973-ban indult a *Hagyományaink* sorozat,⁶⁵ amely elsősorban szépirodalmi jellegű szöveg-hagyományt tesz közzé terjedelmes utószó és jegyzetek kíséretében. Később is folytatódik a hagyomány a kiadó életében. 2016-ban jelent meg Herceg János *Szikkadó földeken* című regénye.⁶⁶

A kiadó közösségmegtartó ereje kifejezésre jut sokrétű kiadványain keresztül. Ugyancsak ezt a feladatot valósítja meg a könyveit népszerűsítő könyvbemutatókon, ahol a szerzők találkoznak a (potenciális) olvasókkal, ami egyúttal kapcsolattartás is a közösségünkben élő, egyre fogyatkozó magyarsággal. Nagyon fontos, hogy könyvbuszokkal eljuttatnak a legtávolabb levő szóránymagyarsághoz is.

Felmerül a kérdés: vannak-e olvasók, van-e még igény a könyvre? Szeretnék emlékeztetni Kosztolányi Dezső gondolatára: „Ahhoz, hogy a könyv befejezett legyen, te kellesz, olvasó!” A könyvnek közösségmegtartó ereje van, közösség-utadat-formáló, ezért kell minőségi könyvet adni az olvasó kezébe, nemcsak küllemében szépet, hanem tartalmában is megfelelő. Nem könnyű dolog, mivel élménytársadalomban élünk. A kultúra és az olvasás az élmény-piac része. Nehéz a könyvnek felvennie a küzdelmet, hogy megmaradjon az olcsó, felszínes, mondhatnánk szirupos külföldi tévésorozatok mellett. Nem hiszem, hogy a ma embere csak utóbbit igényli. Az ember keresi a katarzist, ezért (is) szerethetik a szappanoperákat. Ki kell mozdítani az embereket ebből az igénytelenségből. Részben erre szolgálnak a nagy könyves események, mint a budapesti Könyvhét, a belgrádi Könyvvásár, az újvidéki Könyvszalon. De ezt a célt szolgálják a könyvbemutatók az iskolákban, a művelődési intézetekben, valamint az író-olvasó találkozók kisebb-nagyobb falvakban, városokban. Hasznos az olvasókkal való találkozás az íróknak is, és élmény az olvasóknak.

Sajnos Vajdaságban kevés a könyvesbolt, és nehézkesen lehet eljuttatni a könyveket az olvasóhoz, amennyiben sikeres az igénykeltés. Az internet jóvoltából megrendelhetők e-mailben a kiadó honlapjáról vagy telefonon, de megvásárolhatók a könyvbemutatókon,

⁶² MUNK A. (1961): *Bácskai lakodalom. Porvárosi történet az ezerkilencszázhuszas évekből*. Újvidék, Forum. Újra megjelent 2016-ban.

⁶³ SZENTELEKY K. (1963): *Gesztenyevirágzás. Elbeszélések*. Újvidék, Forum.
IDEM (1963): *Ugartörés. Tanulmányok* Újvidék, Forum.

⁶⁴ MILKÓ I. (1966): *Gesztenyevirágzás. Irodalmi emlékezések*. Újvidék, Forum.
IDEM (1966): *Harun al Rasid és egyéb írások*. Újvidék, Forum.

⁶⁵ *Hagyományaink* címen 1971-ben indított könyvsorozatot a Forum Könyvkiadó. (Szépirodalmi és népköltészeti szöveg-hagyományt tartalmazó kiadványsorozat, 17 kötet jelent meg.)

⁶⁶ HERCEG J. (2016): *Szikkadó földeken*. Újvidék, Forum.

és a könyvbusz is járja a vidéket. Mindez természetesen kevés. Ezt pótolják a letölthető e-könyvek.

Végezetül ismét kiemeljük, hogy a könyv, az olvasás a kultúra része. A könyvkiadók feladata, hogy minőségi kiadványokkal elégítse ki az olvasók igényeit. Nemcsak az egyénekét, a közösségét is.

Teszi ezt az újvidéki Forum Könyvkiadó kisebb-nagyobb sikerrel immár 60 éve. Kiadványainak összegzése, leírása és kimutatása tudományos igénnyel készül a nemzetközi szabványos bibliográfiai leírás alapján, és külön kötetben fog megjelenni a jubileumi évben.

2. Összegzés

Vázlatos összefoglalónk a 60 éves Forum könyvkiadó változatos tematikájú kiadványait igyekezett bemutatni a kiadványainak tükrében. A dolgozat megírása óta megjelent a kiadványait összegező teljes bibliográfia (2017-ben). A jegyzetanyag rövidített leírást ad a könyvek azonosításához, mivel a részletes bibliográfia anyagát nem tartottuk szükségesnek itt is megismételni.

Felhasznált irodalom

- CSÁKY S. P. (2007): *A Forum Könyvkiadó bibliográfiája 1957–2006*. Újvidék, Forum.
CSÁKY S. P. (1973): *A jugoszláviai magyar könyv 1945–1970*. Újvidék, Forum.
CSÁKY S. P. : *A Forum Könyvkiadó bibliográfiája 2007–2016*. Újvidék, Forum.
GEROLD L. (2016): *Vajdasági magyar irodalmi lexikon 1918–2024*. Újvidék, Forum.